

Andreas Daniel Habichhorst Joachimus Seth a

**Diatribē Philologica Manna, Quo Populus Israeliticus In Deserto Olim Fuit Cibatis,
Exod. XVI. v. 15. & seqq. & Num. XI. v. 6. & seqq.**

Rostochii: Kilius, 1670

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn740048651>

Druck Freier Zugang

RU theol. 15.Okt. 1670

Habichhorst, Andr. Dan. /B

DIATRIBE PHILOLOGICA
DE
M A N N A,

QUO ³⁶
POPULUS ISRAELITICUS
IN DESERTO OLIM FUIT CIBATUS,
Exod. XVI. v. 15. & seqq. & Num. XI. v. 6. & seqq.

Quam

In illustr. Acad. Rostoch.

MODERATORE משה הלל
Amplissimæ Facult. Philos. consensu

PRÆSIDE

M. ANDR: DANIELE
HABICHHORSTIO,

SS. THEOL: CANDID.

Placido συμφιλολογείων examini

Horis locoq; consuetis

submittit

JOACHIMUS à SETH,

Stenovio-Hadelensis, SS. Th. & Phil. Stud.

Ad d. XV. Octobr. Anno 1670.

ROSTOCHII,

Typis JOHANNIS KILII, Universit. Typogr.

NIK 1670 Agt. m

Universitäts-
bibliothek
Rostock

I. N. D.

INter miracula, quibus in cibandis mortalibus inde ab exordio mundi suã Deus illustravit παντοδυναμίας & πολυπαντοφίας, princeps facile est cibatio Israelitarum in deserto, quæ facta admirando pane *Manna*. Quandoquidem vero circa panem illum occurrunt notatu & disquisitione omnino digna, lubido est paucula hic de illo duabus sectionibus commentari. Esto igitur (DEUS vero sit conatibus præsto!)

SECTIONIS I. *Onomatologica*

Membr. I. exhibens *Etymologiam*.

§. I. *Etymologia nominis* Mannæ ex prima cognoscitur origine & appellatione. Cum enim viderent illud Israelitæ, dicebant quisque ad fratrem suum מן ה' i. e. Man illud, quia non sciebant מן ה' ה' quid illud, teste Mosche Exod. 16. 15. Idemque v. seq. 3. refert, Israëlitas ejus nomen vocasse מן. Ubi statim quaestio movetur, utrum vocis hujus origo sit petenda ex linguis peregrinis, an ex ipsa Hebræa? Et porro an *pronominaliter* accipienda, adeoq; populi verba מן ה' ἐρωτηματικῶς seu dubitativè, oratione interrogativâ, sint explicanda, ac si interrogassent *quid hoc*, adeoq; nomen ac definitionem rei poposcerint? An vero *nominaliter*, adeoq; verba Israëlitarum intelligenda καταφατικῶς, ita ut assertive seu definitive in oratione enunciativa expresserint, quid de pane isto statuerint?

§. II. Sunt qui *pronominaliter & interrogativè* accipiunt, ac si Israelitæ rei novitate perculsi percontati fuissent, quid illud esset, quod oculis usurparent. Et horum alii deducunt ex Chaldaico idiomate, alii ex Syriaco, alii ex Arabico, in quibus מן pronomen interrog. alii ex Ægyptiaco, in quo pariter interrogatio esse perhibetur. Unde quidam non absurdum existimant, dicere, populum Israëliticū usos fuisse post egressum particulâ lingvæ eorum, cum quibus conversati tot fuerunt anni. Qui vero ex Hebræa id nominis deducunt lingua, illi τὸ Nun per paragogen. in locum מן positum, adeoq; מן idem esse quod מן docent.

Ad hanc classem, qui pronominaliter & interrogative accipiunt, pertinet Josephus l. 3. Antiq. Jud. c. 1. qui ita scribit: καλῶσι δ' Ἑβραῖοι τὸ βρώμα τῶν Μάννα, τὸ γδ' μᾶν ἐπερώτησις, κατὰ τὴν ἡμετέραν διάλεκτον, τί τᾶτ' ἐστίν, ἀνακρίνασθε. Quod quidem verum esse confitemur in dialecto Chaldaica post captivitatem apud DEI populum usitata, falsum si de purè Hebraica id asserat. Quin longè ante Josephum, imò & ante Christum natum LXX. ita exposuerunt: εἰπὼν ἔφη τῷ ἔτερον τί ἐστὶ τῶν. Quos & secutus, uti passim solet, Vulgatus retinuit quidem verba Hebraea, de quibus movetur quaestio, filii Israel dixerunt ad invicem *Man-hu*, sed addidit statim explicationem: *quod significat: quid est hoc?* & hanc sententiam Patres ferè omnes & quidam recentiorum, praeripimus Pontificiorum interpretum amplectuntur.

§. III. Nos vero pro posteriori stantes sententia, verba illa נִיחַן יָד *assertive & enunciative* accipimus, ita ut נִיחַן seu illud, quod videbant Israëlita, scilicet מַשְׁמַחַת פָּרָה i. e. accervus granorum tenuium orbicularium sit subjectum, & יָד prædicatum, adeoq; vox יָד sit descriptio tenuium illorum orbicularium, quæ postea nomen eorum esse coepit. Cum vero *assertive & enunciative* accipimus, simul indigitamus τὸ יָד haut esse pronomen, sed nomen, originem trahens à R. פָּרָה quæ in Kal significat *numeravit*, Piel *paravit*, *preparavit*, qua in significatione aliquoties ap. Jonam de pisce usurpatur magno, quem preparaverat Dominus. Non enim tantum panis hic adnumerabatur Israëlitis magna que copia & numero distribuebatur, sed verè etiam *preparatus* à Deo erat cælitusq; donatus. Israëlita igitur cum nomine exprimere proprio statim non possent illud מַשְׁמַחַת פָּרָה quod videbant, dum ignorabant ex qua præcisè materia & quomodo esset confectum, *genericè* id appellant יָד q. d. hoc est *preparatus* ille cibus, quem promisit nobis DEUS.

§. IV. Confirmant hanc sententiam ipsi Israëlita appellatione sua seq. v. 31. Non enim ad primum tantum cibi hujus conspectum enunciative dixerunt נִיחַן יָד v. 15. sed & postea v. 31. ubi informati à Mosche rem omnè diligentius perpendifsent, mente & ore deliberantissimis appellarunt illud יָד & quidem non

unus

unus vel aliqui vel multi, vel foli rudiores, sed בית ישראל
 seu universa; domus Israël. Jam vero in versu 31. vi textus
 מן est à R. מנה, quod agnoscunt non tantum celebriores He-
 braei, sed & quidam adversariorum. Et confirmat nos ulterius
 locus Sapient. 16. 20. ubi dicitur: ἔτοιμον ἄρτον i. e. paratum pa-
 nem à caelo misisti illis sine labore. Luth. Sandtest ihnen Brodt
 bereitet vom Himmel ohn Arbeit. Illa igitur est Etymologia Man-
 nae in v. 15. quæ est Etymologia מן in v. 31. quia nullibi diversitas
 mutati conceptus notatur, nec ulla punctationis mutatio con-
 spicitur.

§. V. Frustra ergo sunt, qui constantem hanc panis hujus
 admirandi appellationem, quæ ad posteros erat transferenda, fa-
 crisq; tabulis insinuanda, ex ignoratione & hæsitacione populi
 rudioris profectam somniant. Utut vero rudiores multi inter
 Israelitas; omnes tamen tam rudes fuisse, ut nescierint quid dixe-
 rint, non affirmare habemus. Neq; vero aliqui saltem & quidem
 rudiores dicebant: מן הוא; sed יאמרו איש אל אחיו i. e.
 quilibet dicebat ad fratrem suum מן הוא. Et posito omnes
 in principio, ad primum ejus conspectum, fuisse tam rudes; an vero
 dixeris in errore illos permanisse, dum à Mose specialiter edocti
 quid esset, constanter universa domus Israël illud appellat מן? Et
 quis quæso in nescientia nominis occasionem nominis realis
 fundaret?

§. VI. Nos ergo illis potius ruditatem objicimus, qui מן
 pronomen esse in lingua Hebræa statuentes, τὸ ἢ hîc paragogicum
 docent, ἐυφωνίας ἐνεκα usurpari solitum pro ה. Unde enim
 huic suo pronomini in Hebræa lingua fidè facièt? Et unde alii pro-
 babunt Israëlitas & quidem omnes (alter n. ad alterum dixit מן הוא
 v. 15. & universa domus appellavit מן v. 31.) locutos fuisse seu
 Arabicè seu Chaldaicè seu Egyptiacè &c.? Certè quod Chaldaismû
 attinet, in illo non per (τ) illud מן uti quidem h. l. sed per (-)
 punctatur. Neq; ap. Chaldaeos pariter ac ap. Syr. & Arab. מן
 illud de re, cujusmodi erat Manna, sed de persona interrogare so-
 let, perinde ut מן ap. Hebræos. Sic Dan. 3. 15. וּמִן־הוּא אֱלֹהֵי
 & quis ille Deus. & s. sehen wer der Gott sey. & v. 6. וּמִן־דָּרִי לֹא יִפֹּל
 & quisquis non procidet. &c. Et præterea si מן h. l. ex Chaldai-
 ca de-

ca desumptum lingua notat *quid*, quare non Chaldaeus quoq; interpres Onkelos hic legit מן vel מה, sed מנא quod preparationem atq; ita cibum h. l. notat preparatum? Et quare idem distinguit inter מה הוא & מנא הוא? ita enim habet Targum Onkelos : אמרו גבר לאחורו מנא הוא ארי לא ידעין מה הוא :

§. VII. Quod deniq; ad Ægyptiacam attinet linguam, Drusius ipse, hujus sententiæ compatronus, adhuc est dubius, inq; ea sententia ab aliquo linguæ hujus perito confirmari cupit. Et posito dari in Ægyptiaca lingua tale pronomen, probare ipsi incumbit Isrælitas & quidem omnes in nomenclatura admirandi hujus cibi fuisse lingua usus eâ, cujus absq; dubio fuerunt pertæssissimi. Taceamus supponi abs Drusio quod est in quæstione & jam refutatum, scilicet verba הוא מן esse accipienda dubitative aut interrogative.

§. VIII. Rectè ergo Lutherus noster assertivè hæc verba enarrat : das ist Man : & in margine reddit per : eine Gabe. Queritur autem unde in Germanica vel latina lingua venerit Syllaba secunda *na*; dicitur enim *Manna*? Resp. originem illa trahit ex versione LXX. qui reddierunt μάνα, illudq; procul dubio à Chaldaeis habent, apud quos dicitur מנא. Uti enim Hebræi ה demonstrativum seu emphaticum præponunt e. c. מן Num. 11. v. 6. & 9. ita Chaldæi נ suum emphaticum nominibus postponunt: quomodo & Targum legere Onkelosum supra monuimus. Syrus τὸ נ duplicat expresse מנא, Arabs usitatum habet articulum suum الن.

Membr. II. proponens *Homonymiam*.

§. I. Non autem nomen hoc illi tantum tribuitur cibo, quæ Isrælitis in deserto præparavit Deus; sed tribuitur quoq; aliis rebus, quamvis non eodem modo: illi enim tribuitur *νυσίως* & *ιδίως*; his vero tum *μεταφορικῶς* tum *καταχρηστικῶς*. Primò quidem *Metaphoricè* rebus quibusdam tribuitur *singularibus* & *sacris*. (1) enim ipse *Christus* *Manna* vocatur. conf. Joh. c. 6. v. 30. & 31. ubi *Christus* non cum *Manna* solum se confert, sed & multis modis ei præfert dicens: *Amen amen dico vobis, non Moses dedit vobis panem de celo, sed pater meus dat vobis de celo panem verum. Ego sum panis*

panis verus &c. Hinc ap. scriptores Ecclesiasticos, item ap. Rabbi-
nos Messias audit Manna, & in cantico himlisch Manna das wir essen.
(2) etiam verbum Dei ap. Patres passim audit Manna. Ex multis
unum audiamus Origenem, qui: *in nostra*, inquit, *Dominica die*
semper pluit Dominus de celo: sed & hodie ego dico, quia pluit Dominus Man-
na de celo: caelestia namq; sunt eloquia illa, quae nobis lecta sunt &c. (3)
vita aeterna, ceu colligitur ex Apoc. 2. 17. *vincenti dabo edere ex*
Manna abscondito. Varias hujus loci interpretationes allegandi
hic non est locus &c.

§. II. *Abusivè* hoc nominis rebus tribuitur *vulgaribus & Phy-*
sicis & quidem certæ roris speciei, uti quidam volunt, illudq; ab
hoc Mosaico dicunt *vulgare Manna*, & *ἰατρικόν*, quod usum
præbeat Medicis in leniter purgando & humores biliosos è corpo-
re educendo. Physici in meteorologia docent, quod sit ros qui-
dam melleus & matutinus, seu halitus aquæ terræq; calore solis
exactè attenuatus & coctus, ac frigore secutæ noctis in unum co-
actus densatusq;, adhærescens lapidibus & herbis. Et hoc ipsum
copiosissimè dicunt colligi in monte Syriæ Libanon (unde & ros
audit Syriacus) ejusq; regionis rusticos expansis humi velleribus
concussisq; arboribus plena sæpe vasa roris ejus domum reporta-
re. Pertinet huc *Manna Calabriense*, quod præstantissimum na-
turæ donum commendatur, maximè ex *Oenotriæ* quodâ loco, nunc
Spoletano Ducatu. De hoc memoratu digna ex *Brassavolo* refert *Joh.*
Renodæus Medicus Paris. & ex eo Celeberr. *Dn. D. Varenius* Fautor no-
ster æstimatissimus in Decadibus Mosaicis p. 266. quod dum Reges
Neopolitani, locum istum ubi descendit, occluserunt, ne quis sine
vectigali acciperet, Manna deserit, nec amplius descenderit.
Ubi vero locus reclusus, & vectigal remotum, iterum descende-
re coeperit, & cum denuo locus fuit clausus, itidem cessaverit.
Unde postea Reges coacti sint, locum relinquere liberum.

§. III. Alii vero uti aliter de vulgaris hujus Mannæ genera-
tione sentiunt, & *μετώσεν* esse negant; sic & alii Manna ampli-
ant, ita ut non tantum detur *ἰατρικόν* in pharmacopoliis, sed
& *τρῆσπικόν* seu *βρώσιμον* in culinis. Et tale Manna in *Polonia*
Mense Junio & Julio colligitur inq; hæc etiam loca transporta-
tur, pollucibilis cænaturis haut ingratum.

§. IV

§. IV. Queritur vero hic, an Manna hoc vulgare, quod in Meteorologia à Physicis traditur idem specie sit cum Manna Israelitico, de quo hic agimus? Sunt qui apertè affirmant; Nobis vero nemo id persuadebit. Ex scripturæ enim relatione & instituta collatione liquet, rem vulgarem cum singulari non esse eandem. Aliud est: *descendere cum rore*, quod de Israelitico dicitur Exod. 16. v. 14. Num. 11. 9. conf. infr. Sect. 2. m. 1. §. 2. & aliud: *esse rorem* seu compositum ex rore & plantarum vapore, quod de vulgari pronunciat. Et quæso unde tot dulcium halituum ascensio, plantarumq; & herbarum vapor (qui de esse vulgaris Mannæ dicitur) in deserto Arabia, quod ipsa ariditate est horrendum, ubi miraculum est pluvia & aquæ haustus ineffabile refrigeris? Jam vero Israeliticum Manna in illo dabatur deserto & miraculosa virtute producebatur: unde & nomen accepit non physicū, sed Theologicum *Man* vel panis Jehovæ. Ut nunc non urgeamus Mannæ hujus propria & io. singularissimas excellentias, quas vide explicatas à laudato jam Viro Excell. *Dn. D. Varenio* l. c. p. 267.

Membr. III. sistens *Synonymiam*.

§. I. Variis autem excellentissimum hoc Manna insignitur nominibus 1. *generalibus*. Sic dicitur nudè מַן seu panis Exod. 16. 4. & 12. de qua voce alibi pluribus. Dicitur & חֶמֶן vel *cibus* vel *esca* Ps. 107. 18. Erat autem verissimè cibus, quia diu satis eodem cibabantur, hinc & Deut. 16. 3. & 8. dicitur: & *cibavit te* Manna.

§. II. Deinde & reperiuntur nomina *periphrastica* seu epitheta, quibus circumscribitur. Sic vocatur 1. מִן שָׁמַיִם *frumentum celi* Ps. 78. 24. LXX. vertunt ἄπ' οὐραῶν & *egavō*, quomodo & Luth. *Himmels-Brod*. Dicitur *frumentum*: quia frumenti, sc. tritici vel speltæ locum subibat: dicitur *celi*, quia DEUS promittens illud dixerat: ecce ego pluam vobis panem de celo. conf. vers. preced. ubi DEUS dicitur jussisse *nubes* quæ vox vocem *celi* explicat. In fonte est מִן קַרְקַרָה à sing. קַרְקַרָה quæ vox aliàs notat pulverem tenuissimum, à R. קַרְקַרָה contudit; interdum vero ut & חֶמֶן l. nubem tenuissimam & subtilissimam vel celum conf. Ps. 18. 12. & 89. 38.

§. III.

§. III. Deinde eodem Ps. v. 25. dicitur **לחם חרי** i. e. *panis fortium*. Quæritur autem quinam isti *fortes*? Variant hic interpretes: Alii ad Israelitas referunt, quod cibus fuerit tam delicatus, ut non modo ad palatum fuerit plebis, sed & heroum virorumq; fortium q. d. *Herren Brodt*. Nonnulli de ipso *Manna* per metonymiam effecti accipiunt, quod illud virtute confirmandi augendiq; robur in corporibus comedentium polluerit, quod & reapse expertus sit *Calebus* Dei obsequentissimus Jos. 14. 11. & *Moses* Deut 34. 7. Alii deniq; & quidem plurimi designari hic *angelos* volunt: Ita LXX. verterunt: *ἄρτον τῶν ἀγγέλων*, Vulg. *panem angelorum* Luth. *Engel Brodt*. Ita & Targum Sed de his in seq. §.

§. IV. Porro appellatur *τροφή ἀγγέλων* *esca angelorum* Sap. 16. 20. non quod angeli cibo indigeant; sed quod vel eorum ministerio Panis ille fuerit præparatus populoq; subministratus, vel quod homines judicarent cibum hunc descendisse ex habitatione Angelorum, vel quod cibus fuerit excellentissimus: illud enim angelicum vel divinum vocamus, quod pretiosissimum; vel deniq; quod ejus fuerit virtutis ut vescentes eo, similes reddere angelis semper florentibus, viresque servare incolumes potuerit.

§. V. Deniq; dicitur *esca spiritualis* 1. Cor. 10. 2. & *ambrosia* seu cibus immortalis Sap. 19. 20. illud quidem, non quod spiritualiter seu fide illam patres comederint; sed quod præter naturæ cursum Israelitis fuerit præparatus & Messias per illam eminens præfiguratus. Hoc vero quod ceteri mortales, extra Dei populum, eo sint nunquam usi: est enim *ambrosia* ab α priv. & βρωτός mortalis &c.

SECTIONIS II. PRAGMATOLOGICÆ

Membr. I. exponens CAUSAM EFF. & MAT.

§. I. Explicato *nomine*, nunc *rem* ipsam declaraturis quinque præcipuè ad descriptionem rei facientia, evolvenda essent sc. 1. *causa* 2. *proprietas* 3. *adjuncta* temporis, loci &c. 4. *pugnantia* 5. *consequentia*; ceterum pagellæ vix omnia permittent. Quantum vero licebit explicabimus. Quod *causas* attinet, *Efficiens* & quidem 1. *principalis* est Deus, qui dixit ad Moysen: *Ego pluens* Exod. 16. 11. 2. *ministerialis*, uti quidam volunt & ex superioribus constat, fuerunt *Angeli*, unde vocari putant *escam angelorum* &c. 3. *causa impellens* DEUM ad panem hunc

B

dandum

dandum vel *occafio* fuit populi murmuratio, quæ describitur v. 2. unde patet famem Israelitarum non fuisse vulgarem sed gravissimam, ratione temporis, loci, effecti &c.

§. II. *Materia* ab aliis statuitur *ros*; non tamen liquidus, qualis est humor rorulentus, sed concretus & congelatus, similis granis grandinis vel pruinae, &c. Nos cum aliis *Manna à rore & pruina distinguimus*, idemq; singularem quandam fuisse naturam simplicius statuimus, & *Manna inclusum* jacuisse, *superne quidem pruina*, inferne autem *rore* è textu Mosaico colligimus, i. enim Exod. 16. v. 13. fit mentio *הַמַּלְאכָה שֶׁבַח הַרֹקֵם* seu *strati rore*, quod est ipse ros in castrorum circuitu stratus. Subiunxit vero hoc stratum roris, quod in dileculo fuit circum castrametationem, *Manna quæ cubasse & in lecto constitutum fuisse*: Est enim à R. *שֶׁבַח* cubuit in lecto. Ut vero appareat magis, stratum illud roris non fuisse ipsum *Manna*, expressè dicitur v. 14. quod *adscenderit stratum rore* *הַמַּלְאכָה שֶׁבַח הַרֹקֵם* i. e. ad solis radios remotum fit, quomodo rectè LXX. *καταπανομέης τῆς δρόσου* cessante rore, & Luth. *Als der Thau weg war*. Dicitur etiam quod *adscendente strato rore statim Manna apparuerit* i. e. elevato roris strato statim revelatum *Manna*. Unde collectu est facile, quod *ros ille non fuerit Manna*. Siquidem rore liquefacto *Manna* demum sui conspectum præbuit

§. III. Deinde notandum ex Num. 11. 9. quod *Manna* non demum in elevatione roris descenderit, uti hic quidam habent; sed descendente noctu roris strato super castra, simul descenderit *Manna cum rore*. Unde iterum consequitur, *Manna si cum rore cecidit, non fuisse rorem ipsum & per consequ. aliquid aliud extra utriusq; tam succubi quidam incubi substantiam &c.*

Membr. II. subjungens CAUS. FORM. & FIN.

§. I. *Forma* Exod. 16. v. 14. indigitatur duabus vocibus i. *קָרַח* quæ notat *tenuitatem minusum*, à R. *קָרַח* comminuit. LXX. reddunt *λεπτόν* gracile, subtile. Targum *קָרַח* tenue. Et hanc tenuitatem comparat hic *Moses* cum tennitate *pruinae*; unde patet simile fuisse *Manna* *pruinae*. Inde vero non colligitur (uti quidam volunt) fuisse *pruinam*: quia simile non est idem. 2. *מַלְאכָה שֶׁבַח* quæ vox cū non nisi h. l. in scripturis reperiri dicatur ullibi, varios fecit interpretes. *Chalæus*, quia vox est quadrata, refert ad cognatam Rad. triliteram *קָרַח* quæ

quæ notat putavit, de corticavit & reddit per מקלה i. e. decorticatum à קלה rasit, putavit corticem &c. LXX ob vocis raritatem maluerunt circumscribere ita: ὡσεὶ σπέρμα κοριάνδου λευκόν, collato v. 31. & Num. 11. 7 i. e. sicut semen coriandri album Vulg. habet qv. pilo rufum &c.

§. II. Ceterum nullam ex his sententiis facimus nostram Quod in specie attinet LXX. monemus Coriandrum non esse album cum semine, neq; id Ebraum textum Exod. 16. v. 31. dicere; sed hoc saltem velle, quod Manna fuerit & instar Coriandi, ratione sc: quantitatis s. rotunditatis, & album, adeoq; לבן לבן sumendum non in sensu composito h. m. Manna erat album sicut semen coriandi; sed in sensu diviso 1. Manna erat sicut semen coriandi: 2. idem Manna præterea erat albū. Confirmat id accentuatio, & locus parallelus Num. 11. 7. ubi dicitur? Manna sicut semen Coriandri, quo significatur quantitas; sed qualitas seqq. verbis indicatur. & species ejus sicut species Bdellii. Recte ergo Luth. particulam und/ quæ implicite saltem est in fonte, interposuit: Es war wie Coriander Samen und weiß.

§. III. Alios ergo sequimur Hebræos, qui constanter vocem מרומם per עגול exponunt, quod significat rotundum. Et ita quoq; vertit Pagninus, Arias Mont. Luth. Tremellius. Quod vero vox illa rotunditatem hic importet, conjicimus ex adjunctis 1. quidem ex comparatione Mannæ cum pruina v. 14. jam vero pruina in granula congelari rotunda & conglobari justo tempore conspiciamus 2. ex comparatione ejus cum semine לבן Coriandri v. seqq. 31. item Num. 11. 7. לבן alias notat turmam & לבן turmatim convenit. Bis vero illa vox Coriandrum notat, de quo & h. l. omnes exponunt.

§. IV. Finis fuit (1.) intermedius, & hic vel naturalis, Exod. 16. 8 hic est panis &c. ad vescendum, vel spiritualis, qui vel tentatio v. 4. ut tentarem populum &c. vel præfiguratio, ut sc: admonerentur de rebus per Manna adumbratis Joh. 6. 48. 49. seqq. conf. & supr. sect. 1. m. 2. §.

1. (2) ultimus, sc. DEI gloria, Exod. 16. 6. & 12. Deut. 8. 3. &c.

כּוּלְלָא

COROLLARIA.

I. Quæritur an Manna omnium ciborum gustum exhibuerit? Sapiens c. 16. 20. affirmat. Osiander vero in h. l. ita commentatur; hæc quæ de nab. autore dicuntur bono animo ad amplificandum Dei beneficium, sed tamen scriptura aliter de eo loquitur. Cui nos suffragamur.

II. An

II. An Mannæ distributio, ejus mentio fit Exod 16. 18. facta sit per Miraculum, ita ut illis, qui plus collegerant, diminutum fuerit Man-
na divinitus, & illis qui minus, auctum fuerit divinitus, ut æquales omni-
um fierent portiones? Negamus.

Ad Præstantissimum

DN. RESPONENTEM.

MAN quid sit? rogitas: Mosis monumenta revolve,
Exodiis Numeros jungito: Victor eris.
Oenotrios coluisse locos si fortè juvabit
Brassavolus magni nominis instar erit.

Celerr.

Augustus Varenius.

Ad Præstantissimum

DN. JOACH. à SETH,

Hactenus in Hebraicis Auditorem meum solertissimum,
Nunc de MANNA ante abitum, in publico frequentiq;
Literatorum conventu Responsum.

QUOD Roseo fueris ad Varnum gnavus in horto,
Carpendo varias in pietate rosas,
Testamur; testatur idem quoque pagina præfens,
Quà pius & doctus nobile Manna refers.
Manna Tibi semper sit CHRISTUS, Mannaq; VERBUM,
Sic te perpetuum Man, JOACHIME, manet.
Mannaq; ceu sapuit, sic quæ Fautoribus offers
De Manna sapiant tmemata sacra tuis,
Et varios referant Tibi fructus atq; favores,
KIPPIUS in primis hæc Tuus Hospes amet,
KIPPIUS, ad gnatos qui Tete Parentis ad instar
Formandos revocat, commoda plura † paret!

† Anagr. Pater.

M. A. D. Habichhorst.

Mein werter Freund! Herr Seth! was hat doch Euch gerrieben!

Das MAN zu kennen recht? vielleicht ein solch Belieben!

Das mangen nicht bewusst; Ihr deutet damit an!

Das euer Glas wird seyn ins künfftig euer MAN.

Johan. Christoph. Wisæus, Ula-Brem. SS. Th. Stud.

quæ notat putavit, de corticavit & reddit per חר
à חרפא rasit, putavit corticem &c. LXX ob v
erunt circumscribere ita: ωσείσιν αρέπμα νοείσ λ
Num. 11. 7 i.e. sicut semen coriandri album Vulg. h

§. II. Ceterum nullam ex his sententiis facin
specie attinet LXX. monemus Coriandrum non
ne, neq; id Ebræum textum Exod. 16. v. 31. dicere;
quod Manna fuerit & instar Coriandi, ratione sc: qu
tis, & album, adeoq; לבן לבן sumendum non
m. Manna erat album sicut semen coriandi, sed in
erat sicut semen coriandr: z. idem Manna prætere
id accentuatio, & locus parallelus Num. 11. 7. ul
sicut semen Coriandri, quo significatur quantitas;
bis indicatur, & species ejus sicut species Bdellii.
particulam und/ quæ implicite saltem est in for
war wie Coriander Samen und weiß.

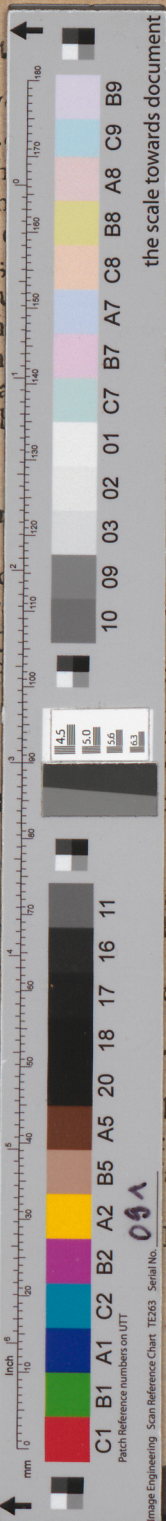
§. III. Alios ergo sequimur Hebræos, &
מחמם per עגור ex ponunt, quod significat r
vertit Pagninus, Arias Mont. Luth. Tremellius. C
tunditatem hic importet, conjicimus ex adjunct
paratione Mannæ cum pruina v. 14. jam vero pru
gelari rotunda & conglobari iusto tempore co
paratione ejus cum semine חר Coriandri v. seq. 31.
lias notat turmam & חר turmatim convenit. B
andrum notat, de quo & h. l. omnes exponunt.

§. IV. Finis fuit (1.) intermedius, & hic
16. 8 hic est panis &c. ad vescendum, vel spiritualis,
ur tentarem populum &c. vel præfiguratio, ut sc: ad
per Manna adumbratis Joh. 6. 48. 49. seqq. conf. 4
1. (2) ultimus, sc. DEI gloria, Exod. 16. 6. & 12

כוחל

COROLLARIA.

I. Queritur an Manna omnium ciborum
Sapiens c. 16. 20. affirmat. Osiander vero in h. l.
quæ de nab autore dicuntur bono animo ad amplificand
tamen scriptura aliter de eo loquitur. Cui nos suffi

the scale towards document
articarum
malu-
v. 31. &
sum &c.
Quod in-
n semi-
m velle,
undita-
osito h.
Manna
nfirmat
nna fuit
qq. ver-
Luth.
it: Es
vocem
a quoq;
illa ro-
x com-
la con-
x com-
7. a-
x Cori-
Exod.
io v. 4.
le rebus
m. 2. §.
cc.
buerit?
ur; hæc
um, sed
II. An